SEBHA UNIVERSITY JOURNAL OF HUMAN SCIENCES VOL.25 NO. 2 2026
DOI: 10.51984/59RYQG63

مجلة جامعة سبها للعلوم الإنسانية
Sebha University Journal of Human Sciences

Journal homepage: http://www.sebhau.edu.ly/journal/johs

MABADILIKO YA HADITHI FUPI KATIKA FASIHI YA KISWAHILI YA KISASA NA YA KARNE YA SASA: UTAFITI WA KIDHAMIRA NA KIESTETIKI

*Emhemad Abdallah Alhabib & Ahmed Emhemad Badda

Department of African Languages and Studies, Faculty of Languages, Sebha University, Libya

Keywords:
Fasihi ya Kiswahili ya Kisasa
Fasihi ya Wanawake
Hadithi Fupi
Uhalisia Ajabu
Ngano
Sheng

MUHTASARI:
Utafiti huu unalenga kuchunguza mabadiliko ya kidhamira na kimuundo katika utanzu wa hadithi fupi ya Kiswahili ya kisasa na ya karne ya sasa. Utafiti unaashiria kwamba hadithi fupi ya Kiswahili ni utanzu uliokua kwa hatua mbalimbali kutokana na mwingiliano wa kimageuzi kati ya Fasihi Simulizi (ngano), nathari ya kimaadili, na usasa wa kifasihi. Ukiongozwa na mkabala wa Sosholojia ya Fasihi na zana za uchanganuzi wa usimulizi, utafiti unachanganua vipindi vikuu vinne: Misingi ya Kimuundo na Nathari ya Kielimu (Shaaban Robert na utangulizi wa insha na nathari ya kimaadili); Kipindi cha Baada ya Uhuru na Uhalisia wa Kijamii (1960–1980) (Mohamed Suleiman Mohamed katika Kicheko cha Ushindi); Majaribio ya Kimuundo na Mwingiliano wa Matini (1980–1990) (Euphrase Kezilahabi na Said Ahmed Mohamed katika Kinyulinyuli); na Fasihi ya Wanawake ya Kisasa na Sheng (Ken Walibora na Clara Momanyi). Matokeo yanaonyesha jinsi hadithi fupi ilivyotoka katika dhana ya kutoa mafunzo ya kiadili pekee na kuwa chombo madhubuti cha kifalsafa na kimfumo cha kuikosoa dunia ya kisasa.

تحولات القصة القصيرة في الأدب السواحيلي الحديث والمعاصر: دراسة موضوعية وجمالية

*امحمد عبدالله الحبيب و احمد امحمد امبارك بدة

قسم اللغات والدراسات الأفريقية ، كلية اللغات، جامعة سبها، ليبيا

الكلمات المفتاحية:
القصة القصيرة
الأدب السواحيلي المعاصر
الواقعية السحرية
الحكايات الشعبية
أدب المرأة
لغة "الشينغ"

الملخص:
تهدف هذه الدراسة إلى بحث التحولات الموضوعية والبنيوية في فن القصة القصيرة السواحلية الحديثة والمعاصرة. وتفترض الدراسة أن القصة القصيرة السواحلية قد تطورت عبر مراحل متعددة نتاج تفاعل تحويلي بين الأدب الشفهي (الحكايات الشعبية)، والنثر التعليمي الوعظي، والحداثة الأدبية. واعتماداً على منهجية "سوسيولوجيا الأدب" وأدوات التحليل السردي، تحلل الدراسة أربع مراحل رئيسية: مرحلة الأسس البنيوية والنثر التعليمي (شعبان روبرت وإدخال فن المقالة والنثر الأخلاقي)؛ ومرحلة ما بعد الاستقلال والواقعية الاجتماعية (محمد سليمان محمد في عمل Kicheko cha Ushindi ومرحلة التجريب البنيوي والتناص يوفراس كيزيلاهابي وسعيد أحمد محمد في عملهما Kinyulinyuli ومرحلة الأدب النسوي المعاصر ولغة "الشنغ" (كين واليبورا وكلارا موماني). وتظهر النتائج كيف تحولت القصة القصيرة من مجرد وسيلة للوعظ الأخلاقي إلى أداة فلسفية وبنيوية قوية لنقد العالم المعاصر

1. Utangulizi la Utafiti:

1.1Utangulizi wa Jumla:

Fasihi ya Kiswahili katika eneo la Afrika Mashariki (Tanzania, Kenya na Visiwa vya Zanzibar) imepitia mabadiliko ya kimuundo na kimawazo yenye kasi katika karne ya ishirini na mwanzoni mwa karne ya ishirini na moja. Ingawa ushairi wa Kiswahili wa kale (Ushairi) ulikuwa na hadhi ya juu kihistoria na uliwekewa kumbukumbu kwa upana kwa karne nyingi, kwa kutegemea miswada iliyoandikwa kwa hati ya Kiarabu na baadaye Kilatini, nathari ya kisimulizi ya kisasa, hususan hadithi fupi (Hadithi Fupi), ilijitokeza kama mojawapo ya tanzu za usimulizi zenye uwezo na unyeti mkubwa wa kunasa kasi ya mabadiliko ya kijamii, kisiasa na mijini, na kuwasawiri migogoro ya binadamu wa kisasa wa Afrika (Senkoro, 1983).

Utafiti huu wa kitaaluma unalenga kuchanganua mkondo wa mabadiliko ya hadithi fupi (Hadithi Fupi) katika fasihi ya Kiswahili ya kisasa na ya karne ya sasa, kwa kufuatilia maendeleo yake ya kidhamira na kimuundo kuanzia marejeleo yake ya kimuundo ya kifasihi simulizi na nathari za awali hadi mafanikio ya kisanaa ya usimulizi wa kisasa. Utafiti unatokana na dhana kwamba hadithi fupi ya Kiswahili ni utanzu changamano wa kifasihi uliotokana na mwingiliano wa kujilimbikiza kati ya mapokeo ya simulizi ya Kiswahili (Ngano) na nathari ya kielimu ya awali kwa upande mmoja,

*Corresponding author:
E-mail addresses: emhe.alhabib@sebhau.edu.ly ,(A. E. Badda)Ahme.baddah@sebhau.edu.ly
Article History : Received 04 October 2026 - Received in revised form 31 October 2026 - Accepted 05 November 2026

na matakwa ya usasa wa kifasihi pamoja na mabadiliko ya kijamii na kisiasa katika Afrika Mashariki kwa upande mwingine. Utafiti huu unatumia mkabala wa kihistoria, kianalizi na linganishi, unaotegemea Sosholojia ya Fasihi (Sociocriticism) pamoja na zana za uchanganuzi wa usimulizi, na unafuatilia hatua nne muhimu zinazofuatana katika korpasi ya uchanganuzi: hatua ya marejeleo ya kimuundo na nathari ya kielimu, iliyohusishwa na ngano za simulizi, mwanzo wa uandishi na nathari ya kimaadili iliyotangulia kazi za waanzilishi wa nathari, hususan Shaaban bin Robert; hatua ya baada ya uhuru na uhalisia wa kijamii (1960–1980), iliyosisitiza uhakiki wa kijamii pamoja na migongano ya kitabaka na kifamilia katika jamii ya Afrika Mashariki, kama inavyoonekana katika Ushindi cha Kicheko cha Mohamed Suleiman Mohamed; hatua ya majaribio ya kisimuzi na mwingiliano wa tanzu za kifasihi (1980–1990), iliyojitokeza kwa kuvunjwa kwa ploti ya mstari, kufunguka kwa matini kwa Uhalisia Ajabu na majaribio ya kimtazamo katika kazi za Euphrase Kezilahabi na Said Ahmed Mohamed; na hatua ya usimulizi wa kisasa, fasihi ya wanawake na uhibridi wa lugha, iliyoshughulikia masuala ya diaspora, mdororo wa mfumo dume, na matumizi ya lahaja za mijini za lugha (Sheng) ili kuleta uhalisia wa mazingira ya mijini, kama inavyoonekana kwa Ken Walibora na Clara Momanyi. Utafiti unafikia hitimisho kwamba hadithi fupi ya Kiswahili imebadilika kutoka katika jukumu lake la awali la maelekezo hadi kuwa chombo changamano cha kiuhakiki na kialama kinachoeleza mabadiliko na migogoro ya kiuwepo ya nafsi ya Mwafrika.

Hatua ya marejeleo ya kimuundo na nathari ya kielimu ilihusishwa na ngano za simulizi, mwanzo wa uandishi na nathari ya kimaadili iliyotangulia kazi za waanzilishi wa nathari, akiwemo Shaaban bin Robert. Hatua ya baada ya uhuru na uhalisia wa kijamii (1960–1980) ilijikita katika uhakiki wa kijamii, migongano ya kitabaka na kifamilia katika jamii ya Afrika Mashariki, hasa katika Ushindi cha Kicheko cha Mohamed Suleiman Mohamed. Hatua ya majaribio ya usimulizi na mwingiliano wa tanzu za kifasihi (1980–1990) ilibainishwa na kuvunjwa kwa ploti ya mstari, kufunguka kwa matini kwa Uhalisia Ajabu na majaribio ya kimtazamo katika kazi za Euphrase Kezilahabi na Said Ahmed Mohamed. Hatua ya usimulizi wa kisasa, fasihi ya wanawake na uhibridi wa lugha ilishughulikia masuala ya diaspora, kukwama kwa mfumo dume na matumizi ya lahaja za mijini (Sheng) ili kuleta uhalisia wa maisha ya mijini, kama inavyojitokeza katika kazi za Ken Walibora na Clara Momanyi.

1.2 Tatizo la Utafiti:

Tatizo la utafiti linajikita katika kufuatilia asili ya mabadiliko ya kimuundo na kidhamira yaliyotokea katika utanzu wa hadithi fupi ya Kiswahili. Hadithi imehama kutoka kuwa matini ya kimafundisho au ya mahubiri inayokopa mbinu za ngano za simulizi (Ngano) na insha elekezi katika hatua ya uundwaji, na kuwa uwanja wa uhakiki wa kijamii na kisiasa unaoshughulikia migongano ya kipindi cha baada ya uhuru, kisha ikaelekea katika majaribio ya kiestetiki, Uhalisia Ajabu, uwezeshaji wa wanawake na uhibridi wa lugha katika usimulizi wa kisasa.

Tatizo kuu linahusu kujibu swali lifuatalo: Hadithi fupi ya Kiswahili imehamaje kutoka muundo wa kimaadili na wa kimwelekeo unaohusishwa na usimulizi wa simulizi na malezi ya awali, hadi muundo wa kisasa na changamano wa usimulizi unaoweza kubeba mabadiliko ya kidhamira na kiestetiki huku ukiendeleza marejeleo ya kitamaduni ya kienyeji?

1.3 Maswali ya Utafiti:

1. Ngano za simulizi (Ngano) na nathari ya kimuundo zilichangiaje katika kuunda dalili za awali za nathari ya kisimulizi ya Kiswahili?
2. Ni mabadiliko gani ya kidhamira yaliyosababishwa na Uhalisia wa Kijamii katika hadithi za kipindi cha baada ya uhuru (1960–1980)?
3. Majaribio ya kisanii na Uhalisia Ajabu (Uhalisia Ajabu), pamoja na kuvunjwa kwa muundo wa usimulizi, vilitumikaje katika fasihi ya Kiswahili ya kisasa?
4. Ni dalili zipi za ubunifu katika usimulizi wa kisasa zinazohusiana na usemi wa kifeministi na matumizi ya lahaja za mijini (Sheng)?

1.4 Nadharia Tete za Utafiti:

Muundo wa kiestetiki wa hadithi fupi ya Kiswahili umebadilika kupitia mchakato wa kujilimbikiza, si kwa kukatika kwa ghafla; ambapo mwingiliano na fasihi simulizi umeendelea kuwepo hata katika matini zilizo za kisasa na za majaribio zaidi.

Migogoro ya kisiasa na kijamii katika Afrika Mashariki imeakisi moja kwa moja mbinu za kimuundo za hadithi; kuvunjika kwa diskosi za kiitikadi kulisababisha kuvunjwa kwa ploti ya mstari na kuelekea katika mkondo wa dhamira na wingi wa sauti.

1.5 Mipaka ya Dhana ya Hadithi Fupi na Korpasi Iliyosomwa :

Utafiti unaweka mfumo mkali wa kimawazo wa utanzu wa hadithi fupi (Hadithi Fupi), unaotambulika kwa umoja wa tukio, msongamano wa muda na nafasi, na mkazo katika wakati wa mgogoro au mabadiliko katika maisha ya mhusika mkuu. Kwa misingi ya kimetodolojia, utafiti unaeleza kwamba ngano ya simulizi (Ngano), insha ya kielimu (Insha) na nathari ya kimaadili (Nathari ya Kiadili) si vielelezo kamili vya utanzu wa hadithi fupi ya kisasa kwa maana yake ya kitaaluma; bali vinatumika kama marejeleo ya kimuundo na kijinasaba yaliyosaidia kuibuka kwa nathari ya maandishi.

Vilevile, majaribio ya kinathari ya Kezilahabi yanachunguzwa kama muktadha wa kiestetiki wenye ushawishi katika unyeti wa jumla wa usimulizi, na si kama mkusanyiko wa hadithi fupi uliojitegemea.

Jedwali la Korpasi Iliyosomwa :

MWANDISHI	KAZI/MKUSANYIKO	MWAKA	UAINISHAJI WA UTANZU	HADITHI INAYOCHAMBULIWA	KAZI YA KIANALIZI KATIKA UTAFITI
Shaaban bin Robert	Kielezo cha Insha / Masomo Yenye Adili	1954 / 1967	Insha ya kielimu / Nathari ya kimaadili	Mifano iliyoteuliwa ya insha na maandishi elekezi	Kufuatilia marejeleo ya kimuundo na nathari ya kielimu iliyotangulia
Mohamed Suleiman Mohamed	Kicheko cha Ushindi	1978	Mkusanyiko wa hadithi fupi	Hadithi "Kicheko cha Ushindi" na "Uhuru wa Siku Mmoja"	Uchambuzi wa Uhalisia wa Kijamii na mgogoro wa kitabaka na kisaikolojia
Said Ahmed Mohamed	Kinyulinyuli	1990	Mkusanyiko wa hadithi fupi	Hadithi "Kinyulinyuli"	Uchambuzi wa majaribio ya usimulizi, wingi wa sauti na usawazishaji wa muda
Euphrase Kezilahabi	Nagona	1990	Riwaya fupi / Usimulizi wa majaribio	Vipande vilivyochaguliwa vya usimulizi wa kimetholojia	Kuchunguza athari ya Uhalisia Ajabu na majaribio katika unyeti wa hadithi
Ken Walibora & S. A. Mohamed (Wahariri)	Damu Nyeusi na Hadithi Nyingine	2007	Mkusanyiko wa pamoja wa hadithi fupi	Hadithi "Damu Nyeusi" ya Ken Walibora	Uchambuzi wa dhamira za diaspora, utandawazi na kutengwa kwa utambulisho
Clara Momanyi	Tumaini	2006	Hadithi fupi za kifeministi za kisasa	Hadithi "Mwizi wa Mapenzi" na matini teule	Uchambuzi wa uwezeshaji wa wanawake na kuvunjwa kwa diskosi ya mfumo dume

2. Mfumo wa Kimetodolojia na Kinadharia pamoja na Mapitio ya Fasihi:

2.1 Mbinu, Mkabala na Zana za Uchanganuzi:

Utafiti umejengwa kwa muundo maalumu wa kimetodolojia unaotenganisha mbinu, mkabala, zana za uchanganuzi na dhana za uhakiki.

2.1.1 Mbinu: Mbinu ya kihistoria-kianalizi-linganishi ya kuhusianisha mabadiliko ya kimatini na muktadha wa kijamii na kitamaduni ulioyazalisha.

2.1.2 Mkabala: Sosholojia ya Fasihi (Sociocriticism) kwa kuchanganua kwa kina uhusiano kati ya miundo ya kisemiotiki ya matini na miundo ya kijamii katika Afrika Mashariki.

2.1.3 Zana za Uchanganuzi wa Kifasihi: zana za narratolojia za kale na za kisasa (uchanganuzi wa muundo wa usimulizi wa ploti).

2.1.4 Dhana za Kiuhakiki Zinazotumika: dhana zinazohusiana na Uhalisia Ajabu (Uhalisia Ajabu), wingi wa sauti (Polyphony) na uhibridi wa lugha (Linguistic Hybridity).

2.2 Mfumo wa Kinadharia: Dhana ya Uhalisia Ajabu (Uhalisia Ajabu):

Ili kuepuka mkanganyiko wa istilahi, Uhalisia Ajabu (Uhalisia Ajabu) katika mkabala wa uhakiki wa Kiswahili unafafanuliwa kama mbinu ya usimulizi inayounganisha vipengele vya ajabu, vya kimetholojia na vya kimetafizikia ndani ya muktadha wa kawaida wa uhalisia, bila wahusika ndani ya matini kushangaa au kuvitilia shaka (Wamitila, 2002). Uhalisia Ajabu unatofautiana na fantasia (Ufantasia) na alegoria ya kisimbo (Tamsiliyah) kwa kuwa unashughulikia jambo la ajabu kama sehemu ya kawaida na inayokubalika ya miundo ya uhalisia wa kijamii na kisiasa, ili kuangazia hali ya kutokuwa na mantiki ya utawala au ya uwepo wa binadamu.

2.3 Mapitio ya Fasihi na Tafiti Zilizotangulia :

Utafiti wa Senkoro (Senkoro, 1983): Kitabu chake The Swahili Short Story: A Literary History and Critical Analysis kinachukuliwa kuwa kazi ya kwanza ya msingi katika kuandika historia ya hadithi fupi ya Kiswahili; kilipanga nadharia za mwanzo kuhusu kuibuka kwa kizazi cha kwanza cha waandishi wa hadithi na kuonesha athari ya magazeti na majarida ya kikoloni (Leo Mambo) katika kuunda usimulizi wa maandishi. Utafiti huu unatofautiana na kazi ya Senkoro kwa kuwa unashughulikia hatua za kisasa na za karne ya sasa hadi milenia mpya, ambazo zilikuwa bado hazijakomaa wakati huo.

- Utafiti wa Ricard (Ricard, 2004): Katika kazi yake Swahili Verbal Art, alichunguza athari ya mapokeo ya sanaa ya kimatamshi na nathari ya kimuundo ya Shaaban bin Robert katika kuibuka kwa fasihi ya maandishi. Utafiti huu unanufaika na hoja zake ili kuweka utofauti wa kijanausi kwa usahihi kati ya insha, uandishi na nathari elekezi kwa upande mmoja, na hadithi fupi kamili kwa upande mwingine.
- Utafiti wa Wamitila (Wamitila,2002): Katika kitabu chake Uhakiki wa Fasihi, alijikita katika nadharia ya uhakiki, mwelekeo wa usasa katika usimulizi wa Kiswahili na majaribio ya kimuundo. Utafiti huu unaendeleza hoja hiyo kwa kutumia zana za uchanganuzi wa usimulizi wa kisasa katika matini mahususi za hadithi.
- Utafiti wa Momanyi (Momanyi,2006): Katika makala yake The Development of Women's Writing in Swahili, alifuatilia mabadiliko ya uandishi wa wanawake kutoka pembezoni mwa usimulizi hadi kuwa sehemu ya kitovu. Utafiti huu unatokana na matokeo yake katika kuchunguza muundo wa hadithi za kifeministi za kisasa na kubomoa diskosi ya mfumo dume.
- Tafiti za uhakiki wa kisasa (Diegner, 2011; Gromov, 2014): Zilijadili mabadiliko ya hadithi fupi katika Afrika Mashariki na athari za utandawazi, ukuaji wa miji na uhibridi wa lugha. Utafiti huu unaendeleza mijadala hiyo kwa kuihusisha na mabadiliko ya kijinasaba kutoka simulizi hadi usasa wa kisasa.

3. Sehemu ya Kwanza: Marejeleo ya Kimuundo na Nathari ya Kielimu Iliyotangulia:

3.1 Kutoka Ngano ya Simulizi (Ngano) hadi Uandishi:

Hadithi fupi ya Kiswahili haikuibuka bila uhusiano na urithi wa simulizi; ngano (Ngano) ziliunda msingi wa fikra za kisimulizi katika Afrika Mashariki. Ngano zilijengwa kwa kutumia wahusika wa wanyama wenye ishara, urudiaji wa kimdundo na dhamira ya moja kwa moja ya kimaadili (Funzo). Pamoja na kuenea kwa uchapishaji kwa hati ya Kilatini katika miaka ya 1920, magazeti na majarida kama Leo Mambo, yaliyoanza mwaka 1923, yalikuwa njia ya kuhamisha simulizi za mdomo kwenda katika umbo la maandishi, ambapo wananchi walipewa nafasi ya kurekodi ngano zao na matini zao fupi (Senkoro, 1983).

3.2 Hatua ya Nathari ya Kielimu na Kimaadili: Mchango wa Shaaban bin Robert (Shaaban bin Robert):

Mwandishi wa Tanzania Shaaban bin Robert (1909–1962) anashikilia nafasi ya kimkakati katika historia ya fasihi ya Kiswahili. Kwa misingi ya mbinu kali ya kitaaluma, ni muhimu kutofautisha moja kwa moja aina za kazi zake za kishairi na za kiuandishi, kama vile Kielezo cha Insha (1954), kinachojumuisha mifano 60 ya insha na maandishi, na kazi zake za kinathari zenye mwelekeo wa kimaadili kama Masomo Yenye Adili (1967).

Kazi za Shaaban bin Robert za kiuandishi na za kimwelekeo, katika uainishaji wa tanzu wa kisasa, si vielelezo kamili vya hadithi fupi kwa maana yake ya kitaaluma inayotegemea mgogoro mmoja na wakati mfupi wenye mwangaza wa maana; hata hivyo, zilijenga msingi wa nathari sanifu ya Kiswahili (Kiswahili Sanifu), na zilitumia alegoria na ishara za kimaadili zilizotayarisha msingi wa ujenzi wa hadithi fupi baadaye (Ricard, 2004). Mchango wake katika historia ya hadithi ya Kiswahili unaonekana katika kuhamisha usimulizi kutoka usimbaji rahisi wa simulizi hadi lugha ya kinathari iliyoandikwa yenye marejeleo thabiti ya kimaadili na kimaadili.

4. Sehemu ya Pili: Hadithi Fupi baada ya Uhuru na Mwelekeo kuelekea Uhalisia wa Kijamii (1960–1980):

4.1 Muktadha wa Kisiasa na Kijamii:

Kupatikana kwa uhuru wa kisiasa kwa nchi za Afrika Mashariki mwanzoni mwa miaka ya 1960 na 1970 kulisababisha mabadiliko makubwa katika kazi ya kijamii ya fasihi. Sababu ya mabadiliko haya ni kwamba kaulimbiu za kiitikadi na kisiasa, kama vile ujamaa wa Kiafrika – Ujamaa – nchini Tanzania baada ya Azimio la Arusha la 1967, pamoja na mabadiliko ya kiuchumi Zanzibar na Kenya, vilimlazimisha mwandishi kushughulikia maisha ya kila siku ya wananchi badala ya kutoa mafundisho ya kinadharia.

4.2 Uchambuzi wa Kiuhalisia wa Kijamii: Mkusanyiko wa Kicheko cha Ushindi wa Mohamed Suleiman Mohamed (1978):

Mkusanyiko wa Kicheko cha Ushindi, uliochapishwa mwaka 1978 na Shungwaya Publishers wa mwandishi wa Zanzibar Mohamed Suleiman Mohamed, ni mfano muhimu katika kuimarisha Uhalisia wa Kijamii katika hadithi fupi ya Kiswahili.

Hadithi za mkusanyiko huu zinaachana na mafunzo ya moja kwa moja ya kimaadili na kushughulikia migongano ya ndani ya jamii ya Zanzibar na Afrika Mashariki: mahusiano ya kifamilia yenye misukosuko, usaliti, mgongano kati ya maadili ya vijijini na ya mijini, na mabadiliko ya mahusiano ya kibinadamu kuwa mahusiano ya kimaslahi ya kimali.

Uchanganuzi wa hadithi "Kicheko cha Ushindi": Hadithi inajengwa juu ya mgogoro wa kitabaka na wa kisaikolojia wa ndani wa mhusika anayelenga kupata manufaa ya kijamii kwa hila na udanganyifu, hadi kufikia wakati mkali wa mwangaza ambapo kicheko cha ushindi kinadhihirika kuwa kicheko cha kusikitisha na cha kejeli kinachoakisi kuporomoka kwa maadili ya mhusika (Mohamed, 1978, p. 12).

Uchanganuzi wa hadithi "Uhuru wa Siku Mmoja": Hadithi inaweka wazi mgongano kati ya dhana ya uhuru wa kisiasa wa jumla na uhuru wa mtu binafsi wa kijamii; shujaa anaishi siku moja akiamini kuwa amejinasua kutoka ukandamizaji wa kiurasimu na kifamilia, lakini anakabiliwa na mvutano wa uhalisia wa kimwili na ukali wa kijamii (Mohamed, 1978, p. 34).

Mbinu ya usimulizi: Ploti inategemea mgogoro wa moja kwa moja wa kijamii na kunasa kwa usahihi lugha ya kila siku pamoja na alama za mazingira, jambo lililoufanya mkusanyiko huo kuwa hatua muhimu ya mabadiliko kutoka katika usimulizi wa "kile kinachopaswa kuwa" wa kimahubiri kwenda katika usimulizi wa "kile kilichopo" wa Uhalisia wa Kihakiki.

5. Sehemu ya Tatu: Majaribio ya Usimulizi na Mwingiliano wa Tanzu za Kifasihi (1980–1990):

5.1 Mabadiliko ya Kiestetiki na Kuvunjika kwa Ploti ya Mstari:

Pamoja na migogoro ya kiuchumi na kisiasa iliyoikumba Afrika Mashariki katika miaka ya 1980, kuzorota kwa miradi ya maendeleo kulijitokeza pia kifasihi kwa kuvunjika kwa imani katika Uhalisia wa jadi (Wamitila, 2002). Waandishi wa hadithi za Kiswahili walielekea katika majaribio ya kiestetiki, matumizi ya mkondo wa dhamira, mtiririko huru wa mawazo na kuvunja muundo wa muda wa hadithi.

5.2 Euphrase Kezilahabi (Euphrase Kezilahabi) na Kuvuka Mipaka ya Kijanausi:

Euphrase Kezilahabi ni mmoja wa waandishi mashuhuri wa majaribio ya kifalsafa katika fasihi ya Kiswahili. Kazi zake kuu za kinathari kama Nagona (1990) na Mzingile (1991) zinaainishwa katika katalogi

za kibibliografia na kiuhakiki kama novellas, ambapo mipaka kati ya riwaya, hadithi na ishara za kifalsafa huingiliana (Wamitila, 2002).

Kezilahabi hatumiki hapa kama mwandishi wa mikusanyiko ya hadithi fupi yenye muundo wa kimapokeo, bali kama mwandishi mwenye tajriba ya kipekee ya usimulizi iliyobadili kwa kina unyeti wa hadithi fupi ya Kiswahili; alitumia mbinu ya Uhalisia Ajabu kwa kuzama katika ulimwengu wa ndoto na taratibu za kimila, na kuvuka mantiki ya kawaida ya sababu na matokeo ya kimwili ili kuonesha upuuzi wa mamlaka na mgogoro wa kisiasa wa moja kwa moja. Mwingiliano huu wa usimulizi uliwapa waandishi wa hadithi wa kipindi hicho nafasi ya kutumia ishara za kimetholojia na maswali ya uwepo wa binadamu yanayohusiana na utambulisho wa Kiafrika.

5.3 Said Ahmed Mohamed na Kuvunjwa kwa Muda:
Uchanganuzi wa Kinyulinyuli (1990):
Katika mkusanyiko wake wa hadithi Kinyulinyuli, uliotolewa mwaka 1990 na Longman Kenya, Said Ahmed Mohamed anatoa mfano wa hali ya juu wa kuvunja ploti ya kimapokeo ndani ya utanzu wa hadithi fupi.

Hadithi ya kichwa "Kinyulinyuli" inashughulikia mgogoro wa mwanadamu wa kisasa na kuanguka kwa vinyago vya kisiasa na kijamii kwa kutumia mbinu maalumu za kimtindo:

Wingi wa Sauti (Polyphony): Mwingiliano wa sauti za nafsi na nyingine bila kuwepo kwa msimulizi mjuzi anayelazimisha mtazamo mmoja wa jumla; usimulizi unagombaniwa na sauti ya ndani ya shujaa na sauti ya jamii inayomzunguka (Mohamed, 1990, p. 18).

Muundo wa muda wa duara na usawazishaji: Kufutwa kwa mstari wa muda unaofuatana na kubadilishwa na muda wa kisaikolojia unaotawanyika; hadithi inaanza katika tukio la mwisho la makabiliano na kisha kurudi nyuma kupitia kumbukumbu za kisanaa (Flashbacks) zinazoakisi hali ya kupotea na kuvunjika kwa maisha ya mijini (Mohamed, 1990, p. 25).

6. Sehemu ya Nne: Usimulizi wa Kisasa, Fasihi ya Wanawake na Uhibridi wa Lugha:

6.1Dhamira za Diaspora na Mshtuko wa Utandawazi: Mkusanyiko wa Damu Nyeusi (2007):
Mkusanyiko wa pamoja Damu Nyeusi na Hadithi Nyingine, uliochapishwa mwaka 2007 na Macmillan Kenya, chini ya uhariri wa Ken Walibora na Said Ahmed Mohamed, unawakilisha hatua ya ukomavu wa kisasa wa hadithi fupi ya Kiswahili.

Hadithi za mkusanyiko huu zinaiondoa hadithi ya Kiswahili kutoka katika mazingira ya kienyeji hadi kwenye anga ya kimataifa, zikishughulikia masuala ya uhamiaji, diaspora, mshtuko wa utambulisho katika Magharibi na ubaguzi wa kitaasisi.

Uchanganuzi wa hadithi "Damu Nyeusi" ya Ken Walibora: Usimulizi umejengwa juu ya kinzani ya mtazamo wa ki-orientalisti wa kinyume anaopokea mwanafunzi Mwafrika katika chuo kikuu cha Magharibi. Matini inategemea monolojia ya ndani yenye mkazo, ambayo kupitia hiyo yanafichuka utengano wa kisaikolojia na uzito wa mwili mweusi; jambo linalodhihirisha kina cha mshtuko wa kitamaduni na kubomoa dhana ya ubora wa weupe (Walibora & Mohamed, 2007, p. 7).

6.2 Fasihi ya Wanawake na Uwezeshaji wa Kifeministi:
Hadithi fupi ya kisasa imepita mabadiliko ya ki-epistemolojia kutokana na kuibuka kwa waandishi wanawake wa Kiswahili kama Clara Momanyi na Zainab Burhani; ambapo mwanamke amegeuka kutoka kuwa mhusika anayelengwa na matendo ya mfumo dume hadi kuwa mhusika tendaji (Agent) anayeshikilia usukani wa usimulizi (Momanyi, 2006).

Ufanisi huu wa usimulizi unaonekana katika hadithi "Mwizi wa Mapenzi" ya Clara Momanyi, ambapo diskosi ya kimamlaka ya kiume inavunjwa kupitia:

Kutumia mbinu ya msimulizi wa kike wa nafsi ya kwanza ili kueleza moja kwa moja tajriba inayoishi badala ya maelezo ya nje.

Kufafanua upya dhana za mwili, ndoa na kazi nje ya mifumo ya kimadaraja ya kimapokeo (Momanyi, 2006, p. 172).
Kufichua ukatili wa kiishara na wa kimwili katika nafasi za kifamilia na kitaasisi, na kukabiliana na utawala wa wanaume kwa utashi unaotambua kikamilifu.

6.3 Uhibridi wa Lugha na Matumizi ya Lahaja ya "Sheng" :
Mojawapo ya maendeleo muhimu ya kimtindo katika hadithi fupi ya Kenya na Kiswahili ya kisasa ni kuingia kwa lahaja mseto ya mijini inayojulikana kama "Sheng" – lahaja ya vijana wa mijini (Urban Youth Sociolect/Code) iliyoundwa katika mitaa ya Nairobi na kuunganisha kanuni za Kiswahili na msamiati wa Kiingereza pamoja na lugha za kienyeji ndani ya muundo wa matini wa Kiswahili Sanifu.

Uchanganuzi wa kazi ya kisumulizi ya msamiati wa Sheng katika mazungumzo ya hadithi:

NENO LA SHENG	LINALOLINGANA KATIKA KISWAHILI SANIFU	MAANA YA KIARABU	MUKTADHA NA KAZI YA KISIMULIZI KATIKA MATINI
CHALI	Mwanamume / Mvulana	Kijana / mwanaume	Linatokea katika mazungumzo ya vijana wa mijini ili kuongeza uhalisia wa tabia ya kijamii.
MANZI	Msichana / Mwanamke	Msichana / mwanamke	Linatumika kuvunja mipaka mikali ya lugha sanifu na kuonesha mgogoro wa mahusiano ya kimapenzi ya mijini.
MOTI	Gari	Gari	Linatumika kuonesha utamaduni wa matumizi na utofauti wa kitabaka miongoni mwa wahusika.
MJINGA	Bwege	Mjinga / mpumbavu	Linatumika kuonesha kejeli ya kijamii na mvutano kati ya vizazi vya vijijini na mijini.

Matumizi ya lahaja hii mseto, inapojitokeza katika mazungumzo ya hadithi, huongeza uhalisia wa matukio ya maisha ya mijini, hutofautisha wahusika kijamii na kilugha, na hupinga utawala wa lugha sanifu ulio mkali ndani ya taasisi rasmi ya fasihi.

7. Ulinganishi Muundo wa Hatua za Mabadiliko ya Hadithi Fupi ya Kiswahili:
Ili kutoa taswira ya jumla na ya kianalizi ya mkondo wa mabadiliko, jedwali lifuatalo linaonesha ulinganishi wa kimuundo wa hatua nne zilizochunguzwa kupitia vipengele vya ujenzi wa kifasihi:

SIFA YA KIMUUNDO	HATUA YA MAREJELEO YA KIMUUNDO (1920–1960)	HATUA YA UHALISIA WA KIJAMII (1960–1980)	HATUA YA MAJARIBIO NA MWINGILIANO (1980–1990)	HATUA YA USIMULIZI WA KISASA (2000–2007)
DHAMIRA KUU	Mahubiri, maadili, malezi ya kitaifa	Uhakiki wa kijamii, matabaka, ufisadi wa kiurasimu	Upuuzi wa kiuwepo, kuvunjika kwa itikadi, mamlaka	Diaspora, utandawazi, uwezeshaji wa wanawake, utambulisho mseto
UJENZI WA MHUSIKA	Wa kimaadili na wa kimfumo (wema kamili / uovu kamili)	Mchangamano wa kiuhalisia, anayekabili shinikizo za jamii	Wa kisymboli, wa kimetholojia, aliyegawanyika, anayetafuta maana	Mhusika tendaji, mseto na mwenye mgogoro katika anga ya utandawazi
MUUNDO WA MUDA	Unaofuata kwa mstari na kwa mlalo	Mstari wa kimapokeo wenye urejeshi mdogo	Wa duara, unaotawanyika, usio wa mstari (muda wa kisaikolojia)	Uliokatika; unategemea mwanga mfupi na ukataji wa kisinematografia
LUGHA NA REJESTA	Kiswahili Sanifu cha kielimu	Kiswahili cha kiuhalisia cha kila siku kinachokabiliana lugha ya mitaani	Lugha ya kishairi, ya kisymboli, yenye mkazo na ya kifalsafa	Lugha mseto inayoungani sha Kiswahili Sanifu, Sheng na Kiingereza

UHUSIANO NA SIMULIZI	Uhamishaji wa moja kwa moja na ukopaji wa mbinu za Ngano	Kubadili kazi ya simulizi kwa ajili ya kuikosoa hali halisi	Mwingiliano wa kimetholojia na kubomoa muundo wa kurahisisha	Mwitiko wa kiishara wa kubomoa na uundaji upya wa kiubunifu wa mijini

8. Hitimisho, Matokeo na Mapendekezo:

8.1. Matokeo ya Jumla:

Utafiti huu wa kianalizi umethibitisha kwamba hadithi fupi katika fasihi ya Kiswahili ya kisasa na ya karne ya sasa imepitia mkondo wa mabadiliko wa kujilimbikiza na wenye mwingiliano, na si kupitia vipindi vya kukatika kwa mstari kwa namna kali. Matokeo muhimu ni haya:

Ngano za simulizi (Ngano), magazeti ya awali pamoja na nathari ya kielimu na ya kimaadili ya Shaaban bin Robert zilichangia kuunda marejeleo ya kimuundo ya nathari ya Kiswahili, bila kuunda hadithi fupi kamili kwa maana ya kisasa ya kitaaluma.

Katika kipindi cha baada ya uhuru (1960–1980), hususan katika Kicheko cha Ushindi cha Mohamed Suleiman Mohamed, hadithi fupi ilifanikiwa kuuelekeza usimulizi katika Uhalisia wa Kijamii na uhakiki wa moja kwa moja wa migongano ya kitabaka na kifamilia.

Majaribio ya usimulizi na kuvuka mipaka ya tanzu za kifasihi katika miaka ya 1980 na 1990, katika kazi za Kezilahabi na Said Ahmed Mohamed, yaliifungulia hadithi ya Kiswahili njia kuelekea Uhalisia Ajabu, wingi wa sauti na kuvunjwa kwa muda wa mstari.

Hadithi ya kisasa imepanua upeo wake wa kushughulikia masuala ya diaspora na utandawazi (Ken Walibora), kuvunja diskosi ya mfumo dume na kuonesha ushiriki tendaji wa wanawake (Clara Momanyi), pamoja na kutumia lahaja za mijini (Sheng) kama mbinu ya kuleta uhalisia wa mazingira ya mijini.

8.2 Mapendekezo:

Kufanya tafiti sahihi za kibibliografia na kitaaluma zinazofuatilia mabadiliko ya hadithi fupi sana (Flash Fiction) katika fasihi ya Kiswahili ya kidijitali ya kisasa.

Kutoa kipaumbele kwa kutafsiri mikusanyiko ya hadithi fupi za Kiswahili za kisasa kwenda katika lugha ya Kiarabu, ili kuimarisha maktaba ya tafiti linganishi za Afrika kwa matini asilia za vyanzo.

9. Marejeleo:

- Burhani, Z. (1981). Mwisho wa Kosa. Longman Kenya.
- Diegner, S. (2011). Intertextual ties: Swahili fiction's relations to oral literature and poetry. Swahili Forum, 18, 51–69.
- Gromov, M. D. (2014). Swahili short story in the XXI century: Major trends and developments. Swahili Forum, 21, 102–115.
- Kezilahabi, E. (1990). Nagona. Dar es Salaam University Press.
- Kezilahabi, E. (1991). Mzingile. Dar es Salaam University Press.
- Mazrui, A., & Shariff, I. N. (1994). The Swahili: Idiom and identity of an African people. Africa World Press.
- Mohamed, M. S. (1978). Kicheko cha Ushindi. Shungwaya Publishers.
- Mohamed, S. A. (1990). Kinyulinyuli. Longman Kenya.
- Momanyi, C. (2006). The development of women's writing in Swahili: A feminist perspective. Journal of African Cultural Studies, 18(2), 167–181.
- Ricard, A. (2004). Swahili verbal art: Shaaban Robert and the Eastern African literary tradition. Mkuki na Nyota Publishers.
- Robert, S. (1954). Kielezo cha Insha. East African Literature Bureau.
- Robert, S. (1967). Masomo Yenye Adili. Nelson Africa.
- Senkoro, F. E. M. K. (1983). The Swahili short story: A literary history and critical analysis. Press and Publicity Centre.
- Walibora, K., & Mohamed, S. A. (Eds.). (2007). Damu Nyeusi na Hadithi Nyingine. Macmillan Kenya.
- Wamitila, K. W. (2002). Uhakiki wa Fasihi: Misingi na vipengele vyake. Phoenix Publishers.